

DOI:

УКРАЇНСЬКА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Клепар М.В., доктор педагогічних наук, професор
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Растригіна А.М., доктор педагогічних наук, професор
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка

Анотація. У статті розглядається українська пісенна культура як чинник формування національної ідентичності та духовної єдності суспільства. Доведено, що народна пісня є носієм історичної пам'яті, моральних та естетичних цінностей, а також ефективним засобом патріотичного виховання. Проаналізовано її функції – від збереження культурної спадщини до ролі культурної дипломатії та інтеграції у сучасні музичні практики. Наголошено на важливості популяризації народнопісенної спадщини в освіті, мистецтві та медіа.

Ключові слова: українська пісенна культура, національна ідентичність, духовна спадщина, історична пам'ять, культурна дипломатія, патріотичне виховання.

Abstract. The article examines Ukrainian song culture as a factor in the formation of national identity and the spiritual unity of society. It is demonstrated that folk songs serve as carriers of historical memory, moral and aesthetic values, and are also an effective means of patriotic education. Their functions are analyzed – from preserving cultural heritage to playing a role in cultural diplomacy and integration into contemporary musical practices. The importance of promoting folk song heritage in education, the arts, and the media is emphasized.

Keywords: Ukrainian song culture, national identity, spiritual heritage, historical memory, cultural diplomacy, patriotic education.

Українська пісенна культура є фундаментальним компонентом духовної та соціокультурної спадщини нації, яка протягом століть виконувала функцію не лише естетичного самовираження, але й механізму формування національної ідентичності, історичної пам'яті та культурної самосвідомості. Народна пісня виступає як інтегральний код культурної традиції, що акумулює естетичні, моральні, філософські та світоглядні цінності

українського народу, і відображає соціальні, економічні та духовні реалії різних історичних епох. У цьому контексті пісня виступає не лише як мистецький феномен, а й як важливий інструмент соціальної пам'яті та міжпоколінного культурного трансферу.

Сучасні соціокультурні трансформації, зокрема процеси глобалізації, інтернаціоналізації культурного простору та вплив мас-медіа, створюють нові виклики для збереження автентичності української пісенної традиції. Молоде покоління дедалі частіше сприймає універсальні форми музичного контенту, що загрожує поступовою деструкцією національної пісенної спадщини. Водночас, ці ж трансформації відкривають потенційні можливості для її актуалізації та інтеграції у сучасні освітні, медіа- та культурні практики, орієнтовані на формування патріотичної свідомості, духовного розвитку та культурної компетентності учнів.

Основна науково-педагогічна проблема полягає у забезпеченні ефективних стратегій збереження, популяризації та адаптації автентичних форм української пісенної культури до умов сучасного культурного та освітнього середовища. Вирішення цієї проблеми є критично важливим для реалізації державної культурної політики, розробки інтегрованих освітніх програм, формування інноваційних медіа-ресурсів та впровадження міжкультурних проектів у навчальний процес. Ігнорування даного аспекту може призвести до втрати значущих елементів національної культурної спадщини та ослаблення механізмів формування національної ідентичності та духовності майбутніх поколінь.

У науково-педагогічному вимірі актуальність дослідження української пісенної культури полягає у необхідності комплексного вивчення її історико-етнографічних засад, сучасних трансформацій та можливостей інтеграції в освітній процес початкової та середньої школи. Це дозволяє не лише забезпечити збереження традицій, а й створити умови для їх органічного розвитку в умовах глобалізованого культурного середовища, сприяючи формуванню культурної компетентності, патріотизму та соціальної адаптованості молодого покоління.

Дослідження М. Грушевського [1] визначає народну пісню як «живу енциклопедію духовного життя народу», що включає історію, мораль та поетичну фантазію. О. Смоляк [2] підкреслює, що пісня в українській культурі виступає не лише мистецьким феноменом, а й засобом збереження

історичної правди про народ та його минуле. Н. Герасименко [3] зазначає, що залучення дітей та молоді до народнопісенної творчості формує емоційний зв'язок із Батьківщиною та національною культурою. І. Хланта [4] наголошує на необхідності повернення до автентичних форм фольклору для відродження справжньої національної ідентичності.

Сучасні дослідження вказують на важливість інтеграції народнопісенної спадщини у педагогічну практику, мистецькі проекти та культурну дипломатію. У міжнародному контексті прикладом успішної репрезентації української пісенної традиції є обробка М. Леонтовича «Щедрик», відома у світі як *Carol of the Bells* [5].

Українська народна пісня протягом багатовікової історії виконувала надзвичайно важливу роль у житті суспільства, зберігаючи духовний досвід поколінь, об'єднуючи громади та утверджуючи національні ідеали. Вона виступала своєрідним духовним щитом у періоди колоніальної залежності, воєнних конфліктів та культурних заборон, допомагаючи українцям зберігати внутрішню цілісність і самобутність. Пісня не лише передавала емоційні переживання та почуття любові до рідної землі, але й відображала поетичність мислення, прагнення до свободи, справедливості та гідності. Через пісню народ формував моральні й етичні орієнтири, закріплював культурні традиції та передавав їх наступним поколінням.

Жанрове різноманіття українських пісень свідчить про багатогранність духовного світу українців. Календарно-обрядові пісні, такі як колядки та щедрівки, відображають взаємозв'язок людини з природою, циклічність життя та віру в гармонію світу. Весільні пісні несуть у собі морально-етичні засади родинного життя, виховують повагу до родини, традицій та обов'язків перед громадою. Козацькі пісні, наприклад «Їхав козак за Дунай», формують героїчний образ захисника Вітчизни, підкреслюючи мужність, відвагу та патріотизм. Історичні та ліричні твори, такі як «Ой на горі та й жінці жнуть» або «Ой у лузі червона калина», виконують роль своєрідних документів епохи, зберігаючи колективну пам'ять про боротьбу, надію на відродження державності та духовну силу народу.

У сучасному освітньому контексті українська народна пісня стає потужним інструментом патріотичного та морально-етичного виховання молоді. Інтеграція пісень у навчальні програми музичного мистецтва початкової школи не лише сприяє розвитку музичних здібностей і ритмічної

чутливості дітей, але й формує емоційну чутливість, розвиває естетичне сприйняття та національну самосвідомість [3]. Виконання пісень у колективі, а також аналіз їх змісту та символіки допомагає дітям усвідомлювати цінності української культури, повагу до традицій та важливість історичної пам'яті.

Крім внутрішньої освітньо-виховної функції, українська пісня виконує значну роль у міжкультурній комунікації та культурній дипломатії. Виконання народних творів знаними колективами, такими як «Думка», «Пікардійська терція» чи «Київська камерата», презентує Україну як державу з багатою історико-культурною спадщиною, демонструючи її мистецький потенціал на міжнародній арені. Сучасні виконавці, зокрема DakhaBrakha, Kozak System, Go_A та ONUKA, переосмислюють традиційні мотиви через сучасні музичні експерименти, поєднуючи автентичне звучання з електронними, джазовими та рок-елементами. Завдяки цьому народна пісня зберігає свою духовну сутність, водночас приваблюючи молоду аудиторію та сприяючи популяризації української культури у світі.

Таким чином, українська народна пісня є не лише невід'ємною складовою національної ідентичності та культурної пам'яті, а й ефективним інструментом сучасної освітньої та культурної політики. Вона сприяє формуванню цілісної особистості, вихованню патріотичних цінностей, розвитку емоційної та естетичної сфери учнів і підлітків, а також зміцненню позицій української культури у міжнародному культурному просторі.

Українська пісенна культура – це не лише надбання минулого, а й дієвий чинник формування національної ідентичності сьогодення. Вона забезпечує спадкоємність культурної пам'яті, сприяє розвитку духовності, естетичних почуттів, громадянської свідомості та патріотизму. Саме через пісню українці усвідомлюють свою єдність, свою історію й місце у світі. У сучасних умовах важливо поєднувати наукове осмислення пісенної спадщини з практикою її використання в освіті, медіа, культурній дипломатії – як потужного інструмента формування й збереження української національної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М. Історія української літератури. Київ: Либідь, 1995. 322 с.
2. Герасименко Н. Пісенна творчість у формуванні патріотизму молоді *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 3. С.4–81.

3. Леонтович М. Українські народні пісні в обробці для хору. Київ: Музична Україна, 2005. 298 с.
4. Смоляк О. Українська народна пісня як носій історичної пам'яті *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 4. С. 15–22.
5. Хланта І. Українська народна пісня: традиції та сучасність. Ужгород: Гражда, 2016. 178 с.
6. Масол Л. М. Мистецька освіта в контексті духовного розвитку особистості. Київ: Педагогічна думка, 2019. 208 с.

DOI:

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Маковінська А.І., здобувач ступеня вищої освіти «молодший бакалавр»
Науковий керівник: Маковінська О.В., викладач ЦК
вокально-хорових дисциплін*

Бердичівський педагогічний фаховий коледж

Анотація. У статті розглянуто значення українського музичного фольклору як ефективного засобу морального, духовного та естетичного виховання дітей. Показано педагогічний потенціал народної пісні й інших жанрів фольклору у формуванні національної самосвідомості та культурних цінностей підростаючого покоління.

Ключові слова: фольклор, музичне виховання, народна пісня, духовність, діти.

Abstract. The paper examines the significance of Ukrainian musical folklore as an effective means of moral, spiritual, and aesthetic education of children. It highlights the pedagogical potential of folk songs and other folklore genres in shaping national self-awareness and the cultural values of the younger generation.

Keywords: folklore, music education, folk song, spirituality, children.

*Історія робить останній іспит,
від якого залежить «бути чи не бути» українському народові...
Нова епоха, що чекає на нас, нові умови життя вимагають нової школи,
взагалі нових методів навчання і виховання...
Григорій Ващенко*

Сучасні процеси розвитку освіти й виховання в Україні створюють нові умови для розквіту національної культури, невід'ємною складовою якої є